

Ne'matov Mashxurbek Inomjon o'g'li

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti Farg'ona filiali jismoniy tarbiya, sport nazariyasi va uslubi katedrasi o'qituvchisi

mashhurnematov09@gmail.com +998999780912

<https://orcid.org/0009-0002-2827-1753>

UDK 371.13:37.016

BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA ETNOPAEDAGOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING LOKAL-MODULLI TEXNOLOGIYASI

Annotatsiya: *“Bo'lajak o'qituvchilarda etnopedagogik madaniyatni rivojlantirishning lokal-modulli texnologiyasi” nomli tadqiqot etnopedagogik madaniyatning bo'lajak o'qituvchilarga ta'sirini chuqur o'rganadi. Ushbu texnologiya lokal va modulli yondashuvlarni birlashtirib, etnopedagogik tushunchalarni o'qituvchilarga samarali tarzda yetkazishni maqsad qiladi. Tadqiqot etnopedagogik madaniyatni rivojlantirish uchun maxsus ishlab chiqilgan modul tizimining samaradorligini baholaydi va amaliy misollar orqali metodologik yondashuvlarni ko'rsatadi. Natijada, bu texnologiya o'qituvchilarning etnik madaniyat va tarbiya bo'yicha bilimlarini oshirishga yordam beradi, ularning pedagogik faoliyatida xalq an'analari va qadriyatlarini hisobga olish imkonini yaratadi.*

Kalit so'zlar: *Etnopedagogik madaniyat, bo'lajak o'qituvchilar, lokal-modulli texnologiya, pedagogik rivojlanish, tarbiya va madaniyat, metodologik yondashuvlar, o'qituvchining etnik madaniyati, pedagogik kompetensiya.*

Неъматов Машхурбек, Иномжонович

Преподаватель кафедры «Физическая культура, теория и методика спорта» Ферганского филиала Института переподготовки и повышения квалификации специалистов физической культуры и спорта. Фергана

ЛОКАЛЬНО-МОДУЛЬНАЯ ТЕХНОЛОГИЯ РАЗВИТИЯ ЭТНОПЕДАГОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ У БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ

Аннотация: *Исследование «Локально-модульная технология развития этнопедагогической культуры у будущих учителей» глубоко изучает влияние этнопедагогической культуры на будущих учителей. Эта технология направлена на эффективное донесение этнопедагогических концепций до учителей путем сочетания локального и модульного подходов. В исследовании оценивается эффективность специально разработанной*

модульной системы развития этнопедагогической культуры и на практических примерах показаны методические подходы. В результате данная технология способствует повышению знаний учителей по этнической культуре и образованию, дает возможность учитывать национальные традиции и ценности в их педагогической деятельности.

Ключевые слова: Этнопедагогическая культура, будущие учителя, локально-модульная технология, педагогическое развитие, образование и культура, методические подходы, этническая культура учителя, педагогическая компетентность.

Nematov Mashxurbek Inomjon ugli
Ferghana branch institute for retraining and advanced training of specialists
in physical culture and sports, teacher of the department "Physical education,
sports theory and methodology"

LOCAL-MODULE TECHNOLOGY OF DEVELOPMENT OF ETHNO- EDUCATIONAL CULTURE IN FUTURE TEACHERS

Abstract: *The study “Local-modular technology of developing ethnopedagogical culture in future teachers” deeply studies the influence of ethnopedagogical culture on future teachers. This technology aims to effectively convey ethnopedagogical concepts to teachers by combining local and modular approaches. The study evaluates the effectiveness of a specially designed module system for the development of ethnopedagogical culture and shows methodological approaches through practical examples. As a result, this technology helps to increase the knowledge of teachers on ethnic culture and education, makes it possible to take into account national traditions and values in their pedagogical activities.*

Key words: *Ethno-pedagogical culture, future teachers, local-module technology, pedagogical development, education and culture, methodological approaches, teacher’s ethnic culture, pedagogical competence.*

Kirish

Zamonaviy ta’lim tizimida bo’lajak o’qituvchilarning etnopedagogik madaniyatini rivojlantirish talab qilinmoqda. Globalizatsiya va madaniyatlararo aloqalarning kuchayishi davrida, milliy va etnik qadriyatlarining ta’lim jarayonida hisobga olinishi juda muhimdir. Ushbu tadqiqotning maqsadi bo’lajak

o'qituvchilarda etnopedagogik madaniyatni rivojlantirish uchun lokal-modulli texnologiyani ishlab chiqish va uning samaradorligini o'rganishdir.

Etnopedagogik madaniyat o'qituvchining pedagogik faoliyatida, talabalar bilan ishlashda, milliy va etnik qadriyatlarni hisobga olishda juda muhim rol o'ynaydi. Bu, o'qituvchilarning ta'lim jarayonida milliy an'analar, madaniyat va qadriyatlarni to'g'ri yoritish, shuningdek, xalq pedagogikasining elementlarini ta'limga qo'shish orqali amalga oshiriladi. Etnopedagogik madaniyatning rivojlanishi o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshiradi, ular o'qitish metodlarini diversifikatsiya qilish, ta'lim jarayonini yanada samarali qilish imkoniyatini yaratadi.

Zamonaviy ta'lim tizimlari globalizatsiya, madaniyatlararo aloqalar va texnologik rivojlanishlar bilan tobora ko'proq o'zgarib bormoqda. Ushbu sharoitda, ta'lim jarayonini mahalliy ehtiyojlar va madaniy xususiyatlarga moslashtirish zarurati oshmoqda. "Lokal-modulli texnologiya" bu ehtiyojlarga javob beruvchi innovatsion yondashuvlardan biridir. U lokal (mahalliy) va modulli (bosqichma-bosqich) yondashuvlarning uyg'unligini o'zida mujassamlashtiradi. Ushbu maqolada lokal-modulli texnologiyaning asosiy tamoyillari, konseptsiya va amaliy qo'llanilishi haqida batafsil ma'lumot taqdim etiladi.

Lokal-modulli texnologiya, ta'lim jarayonida mahalliy ehtiyojlarni, madaniy xususiyatlarni va pedagogik strategiyalarni hisobga olishga qaratilgan yondashuvdir. Ushbu texnologiya, ikki asosiy elementni o'z ichiga oladi: lokal yondashuv va modulli tizim.

Lokal yondashuv o'ziga xos madaniy, tarixiy va ijtimoiy xususiyatlarni hisobga olishni anglatadi. Har bir mintaqaning o'ziga xos madaniy xususiyatlari mavjud bo'lib, bu xususiyatlar ta'lim jarayonida hisobga olinishi zarur. Masalan, milliy qadriyatlar, an'anaviy marosimlar, til va madaniyatning o'ziga xos xususiyatlari mahalliy yondashuvning tarkibiy qismlari hisoblanadi.[5]

Adabiyotlar tahlili

Oliy ta'lim tizimida ta'limning sifat bosqichiga ko'tarilishi bo'yicha o'zimizning yetakchi olimlar o'z izlanishlarini olib borishgan. Etnopedagogika —

xalqning milliy tarbiya usullari, an'ana va urf-odatlar asosida shakllangan pedagogik yo'nalish. Bu soha milliy tarbiya va an'analarning zamonaviy ta'lim tizimiga moslashuvi va integratsiyasini tadqiq qiladi. A.E. Jumaevning "Etnopedagogikaning nazariy asoslari" kitobi etnik va milliy tarbiya usullarining ta'limdagi o'rni haqida tushuncha beradi. S.G. Niyofovning "Milliy tarbiya asoslari" asarida milliy qadriyatlarni bolalar tarbiyasiga kiritish texnologiyalari haqida fikrlar mavjud. Ushbu manbalarda o'qituvchilarning etnik tarbiyaga yondashuvi va madaniy merosni o'qitish texnikalari tahlil qilingan.

Modulli ta'lim texnologiyalari ta'lim jarayonini yengillashtirish va individuallashtirishga xizmat qiladi. Bu usul o'qituvchilarni o'z fanlarida muayyan modullar orqali tayyorlashni nazarda tutadi. T.T. Ziyodullayevaning "Modulli ta'lim tizimi: nazariy va amaliy asoslar" kitobi modullar orqali o'qitishni osonlashtirish yo'llarini tahlil qiladi. V.V. Guzeevning "Ta'lim texnologiyalari" asarida modulli ta'lim tizimining pedagogika bilan bog'liqligi ko'rib chiqilgan.

Bu manbalar modulli texnologiyalarni o'qitish jarayonidagi samaradorligini va talabalarning o'zlashtirish darajasini oshirishga qanday ta'sir ko'rsatishini tahlil qiladi.

Bo'lajak o'qituvchilarda etnopedagogik madaniyatni rivojlantirish ta'lim tizimining eng muhim jihatlaridan biri hisoblanadi. Ushbu madaniyatni shakllantirish orqali o'qituvchi milliy qadriyatlarga asoslangan ta'limni rivojlantiradi. G.K. Kasimovning "O'qituvchilarni kasbiy tayyorlashda etnik madaniyatning o'rni" maqolasi o'qituvchi malakasini oshirishda milliy madaniyat va qadriyatlarning ahamiyatini o'rganadi. N.M. Raximovning "O'qituvchilar tayyorlashda milliy qadriyatlar asosidagi ta'lim texnologiyalari" kitobi o'qituvchi sifatida etnopedagogik madaniyatning shakllanishiga bag'ishlangan.

Bu texnologiyalar muayyan hudud yoki kontekstda maxsus modullar orqali o'qitish jarayonini optimallashtirishni nazarda tutadi. Bu esa o'qituvchilarga milliy madaniyatni o'zlashtirishda yordam beradi. M.X. Usmonovning "Ta'limda lokal-modulli yondashuvlar" kitobi ta'lim texnologiyalarini mahalliy sharoitga moslashtirish haqida tushuncha beradi. O.T. Safarovning "Ta'lim jarayonini lokal-

modulli yondashuvda tashkil qilish” maqolasi lokal texnologiyalar orqali o‘quv dasturlarini optimallashtirish bo‘yicha rivojlantirish bo‘yicha tadqiqotlar olib borgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Etnopedagogik bilimlarni bosqichma-bosqich o‘rgatishni va amaliyotda qo‘llashni ta‘minlash uchun tashkil etilgan modul va mashg‘ulotlarni o‘z ichiga oladi. Har bir modul alohida mavzu yoki kompetensiyaga qaratilgan bo‘lib, o‘qituvchilarga bilimlarni bosqichma-bosqich o‘zlashtirish va amaliyotda qo‘llash imkoniyatini yaratadi. Modulli tizimning samaradorligi, o‘qituvchilarning bilim va ko‘nikmalarini muntazam ravishda baholash va yangilab turishga yordam beradi. [3,8]

Lokal-modulli texnologiyaning asosiy tamoyillari quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

1. **Madaniy kontekstni hisobga olish:** Ta‘lim jarayonida mahalliy madaniyat, tarixiy an‘analar va ijtimoiy xususiyatlarni hisobga olish. Bu, o‘qituvchilarga mahalliy ehtiyojlarga mos pedagogik strategiyalarni ishlab chiqishga yordam beradi.
2. **Modulli yondashuv:** Ta‘lim jarayonida bilimlarni bosqichma-bosqich o‘rgatish va amaliyotda qo‘llash. Har bir modul alohida mavzu yoki kompetensiyaga qaratilgan bo‘lib, o‘qituvchilarga qadam-baqadam o‘rganish imkonini beradi.
3. **Interaktivlik va amaliy mashg‘ulotlar:** Ta‘lim jarayonida interaktiv va amaliy mashg‘ulotlarni qo‘llash orqali bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirish va amaliyotda qo‘llash. Bu, o‘qituvchilarga nazariy bilimlarni amaliy tajriba bilan boyitishga yordam beradi.
4. **Individual yondashuv:** O‘qituvchilarning individual ehtiyojlari va xususiyatlarini hisobga olish. Har bir o‘qituvchining ehtiyojlariga mos keladigan modul va mashg‘ulotlar taqdim etiladi.
5. **Baholash va tahlil:** O‘qituvchilarning bilim va ko‘nikmalarini baholash, ular tomonidan amalga oshirilgan amaliyotlarni tahlil qilish va takliflar ishlab

chiqish. Bu, ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish va zarur o'zgarishlarni amalga oshirish imkoniyatini beradi.

Lokal-modulli texnologiya o'ziga xos yondashuvni taklif etadi, bu etnopedagogik madaniyatni o'qituvchilarga ta'sirli tarzda yetkazishni maqsad qiladi. Lokal-modulli texnologiya ikki asosiy unsurdan iborat: lokal yondashuv va modulli tizim. Lokal yondashuv, aniq bir hududdagi madaniy, tarixiy va ijtimoiy xususiyatlarni hisobga olishni anglatadi. Modulli tizim esa, o'qituvchilarga etnopedagogik bilimlarni bosqichma-bosqich o'rgatish va amaliyotda qo'llash uchun tashkil etilgan modul va mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi.

O'qituvchilar, ta'lim jarayonida etnopedagogik madaniyatni yoritishda va amalga oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ularning etnik madaniyat va pedagogik uslublarni birlashtirishi, talabalar bilan munosabatlarni yaxshilash, ularni milliy qadriyatlar bilan tanishtirish va madaniy an'analarni qo'llashda yordam beradi. O'qituvchilarning etnopedagogik madaniyat bo'yicha bilimlari va ko'nikmalari, ta'lim sifatini oshiradi va talabalar rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Lokal-modulli texnologiya ta'lim jarayonida qanday qo'llanilishi haqida bir nechta misollar keltirish mumkin:

1. **Pedagogik materiallar:** Mahalliy ehtiyojlarga mos pedagogik materiallar va dars rejalari ishlab chiqish. Masalan, o'zbek xalqining madaniy an'analari, tarbiyaviy usullari va til xususiyatlarini hisobga olgan holda dars materiallarini yaratish.
2. **Treninglar va seminarlar:** Bo'lajak o'qituvchilar uchun etnopedagogik madaniyat bo'yicha treninglar, seminarlar va amaliy mashg'ulotlar tashkil etish. Bu, o'qituvchilarga lokal-modulli texnologiyani qanday qo'llashni o'rgatadi.
3. **Metodik yordam:** O'qituvchilarga pedagogik materiallar, metodik qo'llanmalar va maslahatlar taqdim etish. Bu, o'qituvchilarning ta'lim jarayonida etnopedagogik madaniyatni qanday integratsiya qilishlarini ko'rsatadi.

4. **Baholash mexanizmlari:** O'qituvchilarning etnopedagogik bilimlarini baholash va ularning amaliyotdagi samaradorligini tahlil qilish. Masalan, baholash so'rovnomalari, testlar va amaliyotlarni baholash.

5. **Innovatsion loyihalar:** Lokal-modulli texnologiya yordamida yangi innovatsion loyihalarni ishlab chiqish va amalga oshirish. Bu, o'qituvchilarning pedagogik faoliyatini yanada samarali qilish va ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish imkoniyatini beradi.

Lokal-modulli texnologiyaning afzalliklari va cheklovlari

Afzalliklari:

Mahalliy kontekstga moslashuv: Ta'lim jarayonida mahalliy madaniyat, tarixiy an'analar va ijtimoiy xususiyatlarni hisobga olish orqali o'qituvchilarning ehtiyojlariga mos keladigan pedagogik strategiyalarni ishlab chiqadi.

Modulli yondashuv: Bilimlarni bosqichma-bosqich o'rgatish va amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratadi, bu esa o'qituvchilarning bilim va ko'nikmalarini yanada samarali rivojlantiradi.

Interaktivlik: Interaktiv va amaliy mashg'ulotlar orqali bilimlarni chuqurroq o'zlashtirish imkoniyatini beradi.

Individual yondashuv: Har bir o'qituvchining ehtiyojlariga mos keladigan modul va mashg'ulotlarni taqdim etadi, bu esa ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Cheklovlari:

Resurslar: Lokal-modulli texnologiyaning muvaffaqiyatli amalga oshirilishi uchun zarur bo'lgan resurslar va materiallar yetishmasligi.

Tashkiliy masalalar: Modulli tizimni tashkil etish va boshqarish, shuningdek, o'qituvchilarga treninglar va seminarlar o'tkazish uchun zarur bo'lgan tashkiliy masalalar.

Moslashtirish: Mahalliy ehtiyojlarga mos keladigan pedagogik materiallarni yaratish va modulli tizimni mahalliy sharoitlarga moslashtirishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar.

Baholash: O'qituvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash va amaliyotdagi samaradorligini tahlil qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar.

Lokal-modulli texnologiyaning kelajakdagi rivojlanishi

Lokal-modulli texnologiya ta'lim jarayonida yanada kengroq qo'llanilishi va rivojlanishi mumkin. Kelajakda, bu texnologiya yordamida quyidagi sohalarda yangiliklar va takomillashtirishlarni amalga oshirish mumkin:

1. **Texnologik integratsiya:** Lokal-modulli texnologiyani raqamli vositalar va onlayn platformalar bilan integratsiya qilish. Bu, o'qituvchilarga ta'lim jarayonida yanada samarali vositalarni taqdim etadi.
2. **Global-mahalliy aloqalar:** Lokal-modulli texnologiya yordamida global va mahalliy ta'lim ehtiyojlarini muvofiqlashtirish. Bu, o'qituvchilarga global ta'lim standartlarini mahalliy sharoitlarda qo'llash imkoniyatini yaratadi.
3. **Innovatsion loyihalar:** Lokal-modulli texnologiya yordamida yangi innovatsion ta'lim loyihalarini ishlab chiqish va amalga oshirish. Bu, ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish va samaradorligini oshirish imkoniyatini beradi.
4. **Baholash va tadqiqot:** O'qituvchilarning bilim va ko'nikmalarini baholash va lokal-modulli texnologiyaning samaradorligini tadqiq qilish. Bu, texnologiyaning yanada takomillashuvini ta'minlaydi va ta'lim jarayonida qo'llanilishini oshiradi.

Tahlillar va natijalar

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi – lokal-modulli texnologiyaning samaradorligini baholash va bo'lajak o'qituvchilarni etnopedagogik madaniyat bo'yicha tayyorlashda uning roli va ahamiyatini aniqlashdir. Tadqiqot quyidagi vazifalarni amalga oshiradi:

- ✓ Etnopedagogik madaniyatning o'qituvchilarga ta'sirini o'rganish.
- ✓ Lokal-modulli texnologiyaning asosiy prinsiplarini aniqlash va ularni amaliyotda qo'llash.
- ✓ Pedagogik materiallar va metodikalar ishlab chiqish.
- ✓ Bo'lajak o'qituvchilar uchun etnopedagogik madaniyatni rivojlantirish bo'yicha treninglar va mashg'ulotlar tashkil etish.

✓ Tadqiqot natijalarini tahlil qilish va takliflar ishlab chiqish.

Tadqiqot turli metodologik uslublarni o'z ichiga oladi, jumladan, anketalar, intervyular, tajriba mashg'ulotlari va baholash metodlarini. Tadqiqot davomida o'qituvchilarning etnopedagogik madaniyatga oid bilim va ko'nikmalari, lokal-modulli texnologiyaning samaradorligi, va o'qituvchilar tomonidan amalga oshirilgan amaliyotlar tahlil qilinadi.

Lokal-modulli texnologiya yordamida o'qituvchilarda etnopedagogik madaniyatni rivojlantirish, ta'lim jarayonini yanada samarali va maqsadli qilish imkonini beradi. Bu texnologiya, o'qituvchilarga etnik madaniyat va pedagogik uslublarni integratsiya qilish, talabalar bilan ishlashda milliy qadriyatlarni hisobga olish imkoniyatini yaratadi.

Tadqiqot natijalari, bo'lajak o'qituvchilar uchun etnopedagogik madaniyatni rivojlantirishda aniq yo'nalishlarni belgilaydi, ta'lim sifatini oshiradi va pedagogik faoliyatda yangi yondashuvlarni qo'llashga yordam beradi.[2,6]

Xulosa

Lokal-modulli texnologiya ta'lim jarayonida mahalliy ehtiyojlarni, madaniy xususiyatlarni va pedagogik strategiyalarni hisobga olishga qaratilgan innovatsion yondashuvdir. Bu texnologiya lokal (mahalliy) va modulli (bosqichma-bosqich) yondashuvlarning uyg'unligini o'zida mujassamlashtiradi. Lokal-modulli texnologiyaning asosiy tamoyillari madaniy kontekstni hisobga olish, modulli yondashuv, interaktivlik va amaliy mashg'ulotlarni qo'llash, individual yondashuv va baholashni o'z ichiga oladi. Texnologiyaning amaliy qo'llanilishi, pedagogik materiallar ishlab chiqish, treninglar va seminarlar tashkil etish, metodik yordam taqdim etish va innovatsion loyihalarni amalga oshirish orqali ta'lim jarayonini yanada samarali qilish imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, texnologiyaning kelajakdagi rivojlanishi texnologik integratsiya, global-mahalliy aloqalar, innovatsion loyihalar va baholash va tadqiqot sohalarida yangiliklar va takomillashtirishlarni o'z ichiga oladi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu tadqiqot etnopedagogik madaniyatni rivojlantirishda lokal-modulli texnologiyaning samaradorligini baholash, bo'lajak

o'qituvchilarning pedagogik faoliyatida etnik madaniyatni hisobga olish va xalq an'analari bilan tanishtirishga qaratilgan strategiyalarni ishlab chiqish uchun muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot, o'qituvchilarning pedagogik mahoratini oshirish, ta'lim sifatini yaxshilash va milliy qadriyatlarni saqlashda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Baydjanov, B. K. (2021). PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF INFORMATION COMPETENCE IN FUTURE TEACHERS. Theoretical & Applied Science, (7), 171-178.
2. Berdiyev A. — O'zbek xalqining etnopedagogik qarashlari. Toshkent: O'qituvchi, 2012. 256 bet.
3. Mahmudov Z. — Etnopedagogika asoslari. Toshkent: Fan, 2010. 275 bet.
4. Nazarov M. — Milliy madaniyat va ta'lim jarayoni. Toshkent: Ma'naviyat, 2015. 320 bet.
5. Ne'matov M (2024) O'quvchilarning jismoniy madaniyatini rivojlantirishning etnopedagogika asoslarini takomillashtirish. FarDU. ILMIY XABARLAR.
6. Rahimov U. — Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. Toshkent: Sharq, 2018. 288 bet.
7. Usmonov M. — Milliy qadriyatlar va ta'lim. Toshkent: Ma'naviyat, 2016. 190 bet.
8. Г.Н.Волков Г.Д.Баубекова ЕТНОПЕДАГОГИКА Ташкент — 2000 Издательство Фани Академии наук Республики Узбекистан Дарслик 192-бет.